

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

Parlamentoların Toplumsal Cinsiyete Duyarlılığını Değerlendirmek

Öz-
değerlendirme
aracı

Telif Hakkı ©Parlamentolar Arası Birlik 2016.

Kişisel ve ticari olmayan kullanımlar için bu yayının tamamı veya bir bölümü, telif hakkı ve kaynak ifadelerinin de kopyalanması ve hiçbir değişiklik yapılmaması şartıyla çoğaltılabilir. Yayın içeriğinin kullanımı konusunda lütfen Parlamentolar Arası Birliği bilgilendiriniz.

ISBN: 978-92-9142-663-8

Tasarım ve düzen: ACW, Londra, Birleşik Krallık

Basım: ICA, Fransa

İçindekiler

Önsöz	4
Toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolar	6
Aracın hedefleri	9
Kısım A: Toplumsal cinsiyete duyarlı bir değerlendirme için hazırlık	11
Nelere ihtiyacınız var?	12
Veri kaynakları	14
Sonuçlar ve eylem	16
Öz-değerlendirme kontrol listesi	18
Tartışmayı başlatma	19
Kendi sorularınızı tasarlama	19
Kısım B: Sorular	20
1 – Kadınların sayıları ve pozisyonları	20
2 – Mevzuat ve politika çerçevesi	22
3 – Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması	24
4 – Parlamento kültürü, ortamı ve politikaları	26
5 – Sorumluluğun erkeklerle paylaşılması	29
6 – Siyasi partiler	31
7 – Parlamento çalışanları	32
Diğer konular	35
Faydalı PAB kaynakları	36
Tanımlar	37
Teşekkür	39

Modern toplumlar giderek daha fazla toplumsal cinsiyet eşitliği talep ediyor. Bu, aynı zamanda gerçek demokrasinin de bir ön koşulu. Buna rağmen, kadınlar hala dünyadaki çoğu parlamentoda yeterince temsil edilmiyor. Bu durum parlamentoların verimliliği, etkinliği ve meşruiyetine zarar veriyor. Aynı zamanda da parlamentonun toplum genelinde toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etme kapasitesini de engelliyor.

Parlamentolar nasıl değişim aktörleri olabilirler ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunabilirler?

İlk olarak, parlamentolar cinsiyet ayrımı gözetmeyen yerler olmadıklarının farkına varmalıdırlar. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden bakarak bir iç değerlendirme yapmalıdırlar.

2012 yılında, Parlamentolar Arası Birlik (PAB) üyeleri toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentoyu, kadınların tam katılımı, kadın ve erkek üyeler ve çalışanlar arasındaki eşitlik açısından-maddi, yapısal veya kültürel- hiçbir engelin bulunmadığı bir parlamento olarak tanımlayan Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı'nı kabul ettiler.

Parlamento nasıl toplumsal cinsiyete duyarlı hale gelebilir? Yapılarını, faaliyetlerini, yöntemlerini ve çalışmalarını, hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarına ve çıkarlarına cevap verdiğinden emin olmak amacıyla kapsamlı bir şekilde gözden geçirerek.

PAB'in Eylem Planı toplumsal cinsiyete duyarlı eylemler için yedi temel alan belirlemektedir: katılımda eşitlik, güçlü mevzuat ve politika çerçeveleri, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırması için araçlar, toplumsal cinsiyete duyarlı parlamento yapısı ve kültürü, kadınların ve erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği sorumluluğunu paylaşması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin destekleyicisi olarak siyasi partiler ve toplumsal cinsiyete duyarlı işe alım ve çalışan geliştirme politikaları.

Bu, hırslı fakat vazgeçilmez bir gündemdir. Parlamentonun 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini gerçekleştirebilmesi, özellikle de toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik Hedef 5 ve iyi yönetim ve güçlü kurumlara yönelik Hedef 16'ya ulaşabilmesi için, toplumsal cinsiyet eşitliğini somutlaştırması ve davranışlarıyla örnek olması gerekmektedir. Günümüzün parlamentoları bunu çok iyi bilmektedir.

Bu araç, dünya genelindeki parlamentoların toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirme yollarının iyileştirilmesi ve temsil ettikleri topluluklara rol model olma yönündeki artan taleplerine bir cevap olarak tasarlanmıştır.

Bu araç, toplumsal cinsiyete ne kadar duyarlı olduklarını ölçmek, mevcut uygulamalarını ve politikalarını değerlendirmek, reform yapılabilecek alanları belirlemek, değişimi planlamak ve ilerlemeyi izlemek için mekanizmaları oluşturmak isteyen parlamentolara yardımcı olacaktır.

Bu öz değerlendirme aracı PAB'in ulusal parlamentoları toplumsal cinsiyete duyarlı reform çalışmaları konusunda destekleme alanındaki kapsamlı deneyimlerinden faydalanmaktadır. Her bir ulusal bağlama göre uyarlanacak soru dizileri sunmaktadır. Bu sorular açık ve yapıcı tartişmalara vesile olacak şekilde tasarlanmıştır.

Buradaki amaç parlamentoların sıraya konulması değildir. Aksine kurumun gclendirilmesi için öncelikleri ortaya koymak amacıyla, onlara gclic ve zayıf yönlerini belirleme konusunda yardım sağlamaktır.

Bu süreçte her parlamento kendi yolunu bulacaktır. Fakat her durumda, süreç gclic liderlik ve bağlılık gerektirecektir. Bu süreç kadınları ve erkekleri dahil etmeli, herkesin hemfikir olmasını sağlamalı ve kültürde bir değişiklik meydana getirmelidir.

Tüm parlamentoları kendi toplumsal cinsiyete duyarlılık düzeylerine yönelik bu sağlıklı öz-değerlendirmeyi yapmaya teşvik ediyorum.

PAB bu gayretlerinde ve ardından gelebilecek tavsiyelerin uygulanması konusunda parlamentolara destek sunmaya hazırdır. Bizler her yerde toplumsal cinsiyete duyarlı uygulamaları belgelemeye ve parlamentolar topluluğu içinde bunu duyurmaya devam edeceğiz.

Martin Chungong

Genel Sekreter

Toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolar

Parlamentolar Arası Birlik (PAB) parlamentolardaki kadınlara ilişkin küresel araştırmalarda öncü kurum olmuştur. Tüm ulusal parlamentolardaki kadınların sayılarına ilişkin gerçekleştirdiği sürekli izleme faaliyetleri ve yayınladığı çok sayıda araştırma raporu ile PAB kadınların varlığını, siyasi alana erişimlerinde elde ettikleri başarılar ve karşılaştıkları zorlukları ve parlamentoda yaşadıkları gündelik deneyimlerini belgelemiştir.

Parlamentoda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin en iyi uygulamaları derleyerek PAB küresel standartları belirlemiştir. Toplumsal cinsiyet bakımından daha dengeli parlamentoların toplumsal cinsiyet eşitliği açısından daha iyi sonuçlar verdiğine ve daha etkili kurumlar haline geldiğine ilişkin kanıtlar sunmuştur.

PAB araştırmaları tutarlı bir şekilde toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki mevzuat ve politika değişiminde, kadın parlamenterlerin geleneksel olarak temel itici güç olduğu sonucuna varmıştır. Hayatın tüm alanlarında ayrımcılığa karşı koruma sağlayan ve kadınları güçlendiren kanunlar, genellikle kadınların siyasi gündemde bu konulara öncelik verilmesi için çaba göstermesi sonucunda kabul edilmiştir.

Fakat bir değişiklik fark ettik. Her ne kadar kadınlar toplumsal cinsiyet eşitliğinin açık ara en güçlü savunucuları olsalar da, tüm üyeler– kadınlar ve erkekler – ve kurum olarak parlamentolar da bir role sahip. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar: İyi Uygulamalara İlişkin Küresel bir İnceleme (2011) başlıklı PAB raporu, parlamentoların çalışmaları ve işleyişlerinin tüm boyutlarında toplumsal cinsiyet eşitliğini dikkate almak için neler yaptıklarını belirlemeyi amaçlamıştır. Rapor parlamentoların temsiliyetine, liderlik yapılarına, toplumsal cinsiyetle alakalı mevzuat ve politikalar sunma becerilerine, çalışma kültürlerine, çevrelerine ve altyapılarına ve toplumsal cinsiyet eşitliği odaklı özel mekanizmalara ilişkin küresel bir araştırma sunmaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolara yönelik eylemler, hem kadınlar hem de erkeklerin işini kolaylaştırması ve parlamentonun toplumsal cinsiyet eşitliği sağlama becerisini geliştirmesi gerekir.

Bu rapor toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentoyu, yapılarında, faaliyetlerinde, yöntemlerinde ve çalışmalarında hem kadınların hem de erkeklerin çıkar ve ihtiyaçlarına cevap verebilen bir parlamento olarak tanımlamaktadır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir parlamento

Tüm kuruluşlarında ve dahili birimlerinde kadın ve erkek sayısının eşit olması hedefini destekler ve bu hedefe ulaşır.

- Ulusal parlamentonun bağlamına uygun bir toplumsal cinsiyet eşitliği politikası geliştirir.
- Bütün çalışmalarında toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırır.
- Kadın haklarına saygı duyan, toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen, kadın erkek tüm milletvekillerinin ihtiyaçlarına yanıt veren (iş ve aile sorumluluklarını dengelemelerine yardımcı olan) kurum içi bir kültür geliştirir.
- Toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan erkek üyelerinin katkısını takdir eder ve bu katkılarla gelişir.
- Siyasi partileri toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeleri ve bu hedefe ulaşılmasında proaktif bir rol oynamaları için teşvik eder.
- Meclis personelinin toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyecek kaynaklara ve kapasiteye sahip olmasını sağlar, kadınların üst mevkilere getirilmesini ve bu mevkilerde tutulmasını teşvik eder, parlamentonun idari çalışmalarında toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırır.

PAB Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı, s.11

<http://www.ipu.org/pdf/publications/action-gender-e.pdf>

2012 yılında, küresel rapora verilen karşılıktan ilham alarak, PAB üyeleri Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı'nı kabul etmişlerdir. Plan yedi temel eylem alanı sunmaktadır:

Eylem alanı 1: Parlamentodaki kadın sayısının artırılması ve katılımında eşitlik sağlanması

Eylem alanı 2: Toplumsal cinsiyet eşitliği mevzuatının ve politikalarının güçlendirilmesi

---

Eylem alanı 3: Tüm meclis çalışmalarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması

Eylem alanı 4: Toplumsal cinsiyete duyarlı bir altyapı ve meclis kültürü oluşturulması veya bunların iyileştirilmesi

---

Eylem alanı 5: Kadın-erkek tüm milletvekillerinin toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin sorumluluğu paylaşmasının sağlanması

Eylem alanı 6: Siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemeye teşvik edilmesi

---

Eylem alanı 7: Meclis personeli arasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve toplumsal cinsiyete duyarlılığın artırılması

Eylem Planı, parlamentolara kendi içlerine bakmaları, faaliyet ve işleyiş biçimlerini eleştirel bir şekilde incelemeleri, ölçmeleri, değerlendirmeleri, reform yapmaları ve bu konuda ilerleme kaydetmeleri için sunulan açık bir davettir.

Plan, toplumsal cinsiyete duyarlı bir reform başlatmaları ve uygulamaları amacıyla kendi bağamlarına uygun bir süreç tasarlama konusunda parlamentoları teşvik etmektedir.

Bu araç, parlamentolara söz konusu reform sürecini kolaylaştıran bir metodoloji sunmayı amaçlamaktadır. Tüm reform süreçleri bir değerlendirme- mevcut uygulamaların gözden geçirilmesi ve olası iyileştirmelerin tartışılması- ile başlamalıdır. Bu tartışmanın yapılandırılması yoluyla, bu öz-değerlendirme aracı toplumsal cinsiyet reformuna yönelik faydalı bir ilk adım sunmaktadır.

Yöntem

Öz-değerlendirme: Sürecin parlamentoya ait olmasının sağlanması

Öz-değerlendirme, kişinin kendisinin veya eylemlerinin ve tutumlarının, özellikle de o kişinin işi veya öğrenme görevindeki performansının objektif bir standarda göre ölçülmesi veya değerlendirilmesi olarak tanımlanabilir. Parlamentoda öz- değerlendirme, parlamento üyeleri ve/veya parlamento çalışanları tarafından yönetilen, tasarlanan ve yürütülen değerlendirmedir.

Dış denetim: alternatif bir değerlendirme şekli

Ancak bu araç, dış denetim gibi alternatif bir değerlendirme sürecinin bir parçası olarak da kullanılabilir. Bu gibi bir durumda, uygulayıcılar (parlamento üyeleri ve parlamento çalışanları) değerlendirmeyi kendileri gerçekleştirmek yerine, süreç içinde danışılan çok çeşitli paydaşlardan biri haline gelebilirler. Bu dış değerlendirmeler, mevcut uygulamalar ve süreçlere ilişkin objektif bir anlayış geliştirilmesi amacıyla çok sayıda ve çeşitli kaynaklardan bilgi toplanmasını ve bunların tartışılmasını gerektirebilir. Dış değerlendirmeler genelde bir rapor ile sonlandırılır. Bu tür değerlendirmeler sırasında, bağımsız bir kişi veya grup (denetçiler, araştırmacılar veya parlamenter kalkınma uzmanları gibi) delillerin toplanması, değerlendirilmesi ve bir rapor şeklinde parlamentoya sunulacak olan bir yargı veya tavsiyeler dizisi geliştirilmesinden sorumlu olur. Bu rapor daha sonra izleyen öğrenme faaliyetlerinin geliştirilmesi için kullanılır.

Öz-değerlendirme ile dış denetim arasındaki temel fark, sürecin sahiplenilmesi ile alakalıdır.

Aracın hedefleri

Bu öz-değerlendirme aracının amacı parlamentolara ve üyelerine, PAB tarafından toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolara ilişkin raporunda tanımlandığı şekliyle ne kadar “toplumsal cinsiyete duyarlı” olduklarını ölçme konusunda yardım sağlamaktır. Katılımcılar değerlendirmeleri sırasında rapora ve beraberindeki Eylem Planı'na başvurmaya davet edilmektedir. Rapor ve Eylem Planı PAB internet sayfasından indirilebilir veya www.ipu.org adresinden sipariş edilebilir.

Parlamentoların toplumsal cinsiyete duyarlılık düzeyleri değişmekle beraber, dünya genelinde hala geliştirilmesi gereken kısımlar vardır. Bu araç bağlı oldukları siyasi sistem ve hangi kalkınma düzeyinde oldukları önemli olmaksızın tüm parlamentolar için uygundur.

Öz-değerlendirme sürecinin amacı parlamentoların sıraya konulması değil, aksine kurumun güçlendirilmesi için öncelikleri ortaya koymak amacıyla, onlara güçlü ve zayıf yönlerini belirleme konusunda yardım sağlamaktır.

Araç, parlamento üyeleri, parlamento idaresindeki karar vericiler ve parlamento çalışanları arasındaki tartışmalar için bir çerçeve sunmaktadır. Yöntem, ilgili parlamentonun politika çerçeveleri ve çalışmalarına ilişkin soruların cevaplanmasını kapsamaktadır. Bu sorular yedi konu altında gruplandırılmıştır:

- kadınların parlamentodaki varlığı: sayı ve pozisyonlar;
- toplumsal cinsiyet eşitliği için mevzuat ve politika çerçevesi;
- parlamentonun bütün çalışmalarında toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için mekanizmalar;
- toplumsal cinsiyete duyarlı bir kültürün desteklenmesi için altyapılar ve politikalar;
- toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm parlamenterler arasında paylaşılan bir sorumluluk olması;
- siyasi partilerin toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemesine duyulan ihtiyaç;
- toplumsal cinsiyet eşitliği sonuçlarını desteklemede parlamento çalışanlarının rolü.

Sorular özellikle gerçeklere dayanan, kapalı cevaplar yerine tartışmayı teşvik edecek ifadelerle hazırlanmıştır. Bu soruların cevaplanması sırasında, anlaşmazlıklar ortaya çıksa bile öz-değerlendirmeyi gerçekleştiren grubun bu konulara ilişkin ciddi ve sistematik tartışmalar gerçekleştirmesi umulmaktadır.

Tartışmalar parlamenter kalkınma için paylaşılan bir öncelikler vizyonuna ve daha sonra da bu önceliklerin ele alınması için eylem önerilerine vesile olmalıdır. Öz-değerlendirmenin etkinliği, tartışmanın sonuçlarına ve parlamentonun toplumsal cinsiyete daha duyarlı olmasını sağlamak için gerçekleştirilecek izleyen eylemlere göre değerlendirilmelidir.

Bu aracın ilerleyen kısımları öz-değerlendirme gerçekleştirilme konusunda tavsiyeler sunmaktadır.

Kısım A

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir değerlendirme için hazırlık

Destekleyici liderlik

Toplumsal cinsiyete duyarlı bir değerlendirme gerçekleştirmek bir tercihtir. Bu hem parlamentonun kendi mevcut uygulamaları ve prosedürleri üzerine düşünme hem de bunları daha iyi hale getirme konusunda verdiği bir karardır.

Öz-değerlendirmenin değişim önerileri ve teklifleri ile sonuçlanabilecek olması nedeniyle, sürecin parlamento liderleri tarafından, özellikle de en üst düzey makamlar tarafından desteklenmesi hayati önem taşımaktadır.

Kapsayıcılık ve sahiplenme

Liderlerin değişimi kabul etmesi için bir reform süreci desteklenmelidir. Teklif edilen değişikliklerin meşru hale gelmesi ve destek görmesi için kapsayıcı olmaları gerekmektedir. Bu, parlamenterler ve çalışanlar arasında, parlamentonun toplumsal cinsiyete duyarlılığının hem kadınlar hem de erkeklerin çıkarlarına hizmet ettiğine yönelik bir anlayış yaratılmasını gerekli kılmaktadır. Sürecin kapsayıcı olabilmesi için katılımcı olması ve geniş bir yelpazede paydaşları kapsaması şarttır.

Öz-değerlendirmenin avantajlarından biri parlamentonun bu çalışmadan doğacak bulguları ve sonuçları sahiplenebilecek olmasıdır. Öz-değerlendirmeler parlamentolara ilişkin sıralamalar veya "lig tabloları" oluşturulması için kullanılmamaktadır. Kolaylaştırıcı olarak ve/veya rehberlik veya tavsiye sunmak üzere uluslararası uzmanlar çağırılabilir ancak bu kişiler parlamentoları yargılamak için bulunmazlar.¹ Öz-değerlendirmede parlamentonun kendisi temel aktör ve yargıçtır.

Çalışmanın başlatılması ve iletişimi

Öz-değerlendirme, özel tahsis edilmiş bir toplumsal cinsiyet eşitliği komitesi gibi bir parlamento komitesi; parlamento kadın grubu veya toplumsal cinsiyet ortaklığı grubu; ve parlamento sözcüsü veya genel sekreteri/katibi de dahil olmak üzere parlamento içindeki çeşitli bireyler veya organlar tarafından başlatılabilir. Öz-değerlendirmeyi kimin başlattığı önemli olmaksızın, sürecin amacı ve beklenen sonuçlarına ilişkin başlangıçta ortak bir anlayışa sahip olunması hayati önemdedir. Bu, başlangıçtan iti-

1. *Data fazla detay için bkz.: Parlamentoların Desteklenmesi için Ortak İlkeler: http://www.ipu.org/pdf/publications/principles_en.pdf*

baren net hedeflere sahip olunması, kilit mesajlarla temelin hazırlanması ve parlamento paydaşlarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bilgilerini geliştirmeyi amaçlayan eylemlerde bulunması anlamına gelmektedir (bkz. aşağıda “Tartışmayı başlatma” bölümü).

Bu ortak anlayış daha sonra çalışmaya başlanmadan önce bir parlamento kararı, basın açıklaması veya bir iç doküman ile iletilebilir.

Nelere ihtiyacınız var?

Katılımcıların çeşitliliği

Öz-değerlendirme bir grup insan tarafından gerçekleştirilmeli, hiçbir zaman tek bir kişi tarafından yapılmamalıdır. Düşünsel bir tartışma sağlanması için çeşitliliğe sahip bir katılımcı grubu olması tercih edilebilir bir durumdur. Grubun çeşitliliği öz-değerlendirme sürecinin meşru olacağı ve çok sayıda görüşün dikkate alınacağına en iyi garantisidir. İktidar ve muhalefet partilerinin temsilcileri, kadınlar ve erkekler, parlamenterler ve kıdemli parlamento görevlileri sürece dahil edilmelidir. Çeşitlilik, azınlıklar ve yaş gruplarının bakış açıları bakımından da dikkate alınmalıdır.

Sivil toplumdan ve ulusal kadın mekanizmalarından olanlar da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyet uzmanları, siyasi parti temsilcileri, uluslararası donör örgütler ve yerel medya gibi başka aktörler de katılmaya davet edilebilir. Bu aktörler tartışmaya dışarıdan bir bakış açısı sunma eğilimindedirler. Her parlamento öz-değerlendirmesine dışarıdan katılımcıları dahil edip etmeyeceğine ve bu kişilerle nasıl etkileşime geçeceğine karar verecektir.

Lojistik

Grubun misyonunu yerine getirebilmesi için idari düzenlemelerin yapılması elzemdir. Katılımcı sayısına bağlı olarak, öz-değerlendirmede tartışmaların bölünmemesi için en az bir veya iki toplantı odasına ihtiyaç duyulacaktır. Gruplara tüm soruları tartışmaları ve değerlendirmeleri için yeterli süre tanınması çok önemlidir.

Parlamentonun zaman kısıtları

En iyi hazırlanmış planlar bile ters yola sapabilir. Öz-değerlendirmeler genellikle parlamento oturumları sırasında planlanır çünkü parlamenterlerin katılımına ihtiyaç duyulur. Bu da parlamentonun önceliklerine tabi oldukları anlamına gelmektedir. Eğer parlamento kamu açısından büyük

öneme sahip bir konuyu tartışmaktaysa, bu elbette öz-değerlendirmenin önüne geçecektir. Beklenmeyen devamsızlıkların telafi edilmesi için gereken zaman programa dahil edilmelidir.

Tartışmanın yapılandırılması

Katılımcı sayısına bağlı olmak üzere, öz-değerlendirme tek bir büyük grup şeklinde yürütülebileceği gibi farklı soru setlerini değerlendirecek bir dizi çalışma grubu şeklinde de gerçekleştirilebilir. Her şekilde, nihai öneriler veya gelecekteki adımlar konusunda tüm grup genelinde bir fikir birliği sağlanmalıdır.

Delillere dayanarak gelişme

Toplumsal cinsiyet bakış açısıyla parlamentonun nasıl faaliyet gösterdiği konusunda bilgi toplanması ve yaygınlaştırılması, yapıcı tartışmaların teşvik edilmesi ve bunların delillere ve belli bir düzeyde bilinen gerçeklere dayanmasının sağlanması açısından faydalıdır (bkz. aşağıda "Veri kaynakları" bölümü).

Kolaylaştırıcılar

Bir toplumsal cinsiyet uzmanının kolaylaştırıcı olarak katılması yardımcı olabilir fakat zorunlu değildir. Kolaylaştırıcıların faydası, gruba kullanılan bazı terimleri tanımlama (örn. "cinsiyetçilik", "toplumsal cinsiyet eşitliği", "kadın sorunları"), konuları açıklama ve örnekler sunma konularında yardımcı olabilmeleridir. Bunun bazı finansal sonuçları olabilir ve dolayısıyla önceden planlanması ve fon tahsis edilmesi gerekebilir.

Uzun vadeli perspektife ilişkin ortak anlayış

Temel sonuçlar ve önerilerin izlenmesi için bir ekip en baştan görevlendirilmelidir (bkz. aşağıda "Sonuçlar ve eylem" bölümü).

Gerçek değişim zaman alabilir. Bu, sürecin vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilmelidir.

Veri kaynakları

Tartışmalar ve sonuçların delillere dayanmasının sağlanması önemlidir. Veriler temelde katılımcıların bir dizi soruya verdikleri cevaplardan elde edilmekle beraber, aşağıdaki bilgi kaynakları da tartışmaları kolaylaştırmak açısından faydalı olabilir:

- parlamentodaki kadın ve erkek üye listeleri (güncel ve yakın geçmişte);
- büro veya kuruldaki parlamenter liderlik pozisyonlarındaki kadın ve erkek listeleri (güncel ve yakın geçmişte);
- liderlik pozisyonları da dahil olmak üzere cinsiyete göre ayrıştırılmış komite üyeliği listesi (başkan, vekil ve diğer görevliler);
- liderlik pozisyonları da dahil olmak üzere cinsiyete göre ayrıştırılmış parlamento çalışanları listesi;
- parlamento iç tüzüğü / iç kuralları;
- varsa parlamentoda en az son beş yıl içinde kabul edilen toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili kanunlar;
- anayasa ve ulusal seçim kanunu;
- varsa mevcut toplumsal cinsiyet eşitliği ulusal eylem planları;
- büyük siyasi partilerde liderlik pozisyonundaki kadın ve erkeklerin listesi;
- varsa toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin iktidar veya muhalefet partilerinin politikaları veya programları;
- varsa parlamentonun toplumsal cinsiyet eşitliğini etkileyen politikaları (örn. etik ilkeler, ayrımcılıkla mücadele politikaları, iletişim stratejisi);
- parlamentonun stratejik planı veya başka eylem **planları**;
- varsa parlamentonun Birleşmiş Milletler eşitlik mekanizmalarına katıldığıının göstergeleri, örneğin Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'ne sunulmak üzere parlamentoda sunulan ulusal raporlar; bu raporlara ilişkin gerçekleştirilen parlamento tartışmaları; ve parlamenterlerin Komite oturumlarına veya her yıl düzenlenen Kadının Statüsü Komisyonu'na katılımı.

Örnek: Öz-değerlendirme için bir bilgi tabanı oluşturmak

Şili’de, parlamento kütüphanesi yukarıda bahsedilen konularda bir dizi detaylı çalışma ve beraberinde bölge genelindeki diğer parlamentolarda kadınların durumuna ilişkin karşılaştırmalı bir veri seti üreterek öz-değerlendirmeye hazırlanmıştır. Çalışmalar değerlendirmeye katılan herkese dağıtılmıştır. Buna ek olarak, çalışmalar bir dizi farklı soruya yönelik gerçekleştirilecek tartışmalara bir giriş olması için parlamenterler veya parlamento çalışanları tarafından kısaca sunulmuş ve açıklanmıştır. Dolayısıyla bu çalışmalar parlamentodaki gidişata ilişkin titiz bir değerlendirmeyi, katılımcıların değerlendirme süresince başvurabilecekleri belgesel bir formda sunmuştur.

Sonuçlar ve eylem

Değerlendirmenin sonucu

Sonuç aşamasında, değerlendirme parlamentolara toplumsal cinsiyet eşitliğinin işleyişleri ve çalışmalarının her kısmında ne kadar önemli olduğu üzerinde derinlemesine düşünme fırsatı verecektir.

Durum değerlendirmesi ilk adımdır. Parlamentolar daha sonra somut hedefler, eylemler ve süre sınırları içeren ve ulusal bağlama uygun bir reform yol haritası hazırlayabilir ve uygulayabilirler.

Sürecin gerçek değişim sağlanana kadar çok sayıda adım içerdiği kavranmalıdır.

Öz-değerlendirme raporunda şunlar bulunmalıdır:

- sürecin değerlendirilmesi (nasıl geçtiği, katılım, alınan dersler);
- tartışmaların bir özeti;
- bulgular ve öneriler.

İzleme

İzleme raporu bir dizi öneri ve bunların nasıl uygulanacağı ve halka duyurulacağı konularında tavsiyeler içerebilir. Öz-değerlendirmede önerilen değişikliklerin planlanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi için somut hedefler, eylemler ve süre sınırları içeren bir eylem planı geliştirilebilir. Parlamentolar özellikle eylem planının ve toplumsal cinsiyete duyarlılığın sağlanması için çabaların uygulanmasını izlemekle görevlendirilecek bir yapı belirlemelidir. Toplumsal cinsiyet eşitliği için çalışan tüm parlamento organları, sonuçların izlenmesi ve zamanında gerçekleştirilmesi için siyasi ve parlamenter liderlerin desteğine ihtiyaç duymaktadır.

Toplumsal cinsiyet öz-değerlendirmesi sonucunda gerçekleştirilen eylem örnekleri

Türkiye’de

Toplumsal cinsiyet eşitliği parlamentonun stratejik planının bir parçası haline gelmiştir. Bir toplumsal cinsiyet kontrol listesi geliştirilmiştir ve milletvekillerine ve çalışanlara mevzuat geliştirme sırasında rehberlik etmek üzere kullanılmaktadır. Parlamentonun finans komitesinde ilk kez bir kadın görevlendirilmiştir.

Yeni çalışanların görevlendirilmesiyle toplumsal cinsiyet komitesine ek destek sağlanmıştır.

Uganda’da

Parlamento iç kurallarını değiştirerek parlamento komitelerindeki liderlik pozisyonlarında %40 kadın kotası getirmiştir. Kadın grubu bunu müteakiben kuralların daha da değiştirilmesi ve komiteler, sözcülük ve parlamentolar arası delegasyonlar da dahil olmak üzere tüm liderlik pozisyonlarında toplumsal cinsiyet eşitliği sağlanması için teklif sunmuştur.

Parlamento Birleşmiş Milletler’e sunulmadan önce, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi’ne sunulacak devlet raporlarının öncelikle incelenmek üzere parlamentoya sunulmasını öngörmüştür.

Bangladeş’te

Parlamento, toplumsal cinsiyet altyapısının güçlendirilmesi ve çalışma ortamının bir toplumsal cinsiyet perspektifiyle geliştirilmesini içeren toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması politikasını kabul etmiştir.

Arjantin’de

Bilgilendirme seminerinin ardından bir senatör, parlamentoda kadınlar için dahili kotalar getirilmesi yönünde parlamento kurallarının değiştirilmesi için resmi bir talep sunmuştur.

Öz-değerlendirme kontrol listesi

Liderlerin desteği	Toplumsal cinsiyete duyarlı öz-değerlendirme çalışmasını kim veya ne destekliyor?
Çalışmanın başlatılması	Çalışmayı kim veya ne başlatacak ve düzenleyecek? Çalışmanın hedefleri neler? Çalışmanın faydalılığına ilişkin ortak anlayış nasıl geliştirilecek?
Katılım	Çalışmaya kimler katılacak?
Lojistik	Çalışma için idari düzenlemeleri kim yapacak?
Kolaylaştırıcılar	Çalışma nasıl kolaylaştırılacak? Finansman gerekli mi?
Zaman çerçevesi	Çalışma kaç gün ve oturumda gerçekleştirilecek?
Veri kaynakları	Başka faydalı veriler sağlanabilir mi? Verileri sağlamadan kim sorumlu olacak?
Sürecin belgelenmesi	Çalışma bir raportör gerektirecek mi?
Değerlendirme sonucu	Çalışmanın beklenen sonuçları neler? <ul style="list-style-type: none"> • bir rapor mu? • bir eylem planı mı? • her ikisi de mi?
İzleme	Bunları hazırlamaktan kim sorumlu olacak? Hangi izleme faaliyetleri bekleniyor? Ne zamana kadar? İzlemeden kim sorumlu olacak

Tartışmayı başlatma

Çalışmaya, hedeflerine ve ilgili kavramlarına yönelik iyi ve ortak bir anlayış sağlanması için, parlamentolar değerlendirmeden önce bir bilgilendirme semineri düzenleyebilirler. Bilgilendirme semineri ayrıca parlamento liderlerinin desteğinin alınması açısından da faydalıdır.

Örnek: Bilgi seminerleri- temel kavramların anlaşılması

Ruanda'da, öz-değerlendirmeden önce yarım günlük bir bilgilendirme semineri düzenlenmiştir. Seminer programı toplumsal cinsiyet eşitliği, toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması ve toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentoların ne anlama geldiğine ilişkin sunumlar ve tartışmalardan oluşmuştur. Katılımcılardan "ideal bir toplumsal cinsiyete duyarlı parlamento"yu kendi kelimeleriyle tanımlamaları istenmiştir.

Değerlendirme, çalışmanın hedefleri ve metodolojisi; değerlendirmeden neler beklendiği; ve varsa katılımcıların süreç veya olası sonuçlarla ilgili endişelerinin tartışılması ile başlamalıdır. Tartışmaya uzmanlık ve dışarıdan bir bakış açısı sunması için bir kolaylaştırıcı kullanılabilir.

"Kendi küçük kutumuzda bir öz-değerlendirme yapmak zor. Biz iyi durumda olduğumuzu düşünüyoruz fakat aslında en iyi uygulamalarla karşılaştırma yapabilme, ideal olanı görme ve kendimizi bununla karşılaştırma ve o ideale ulaşmak için ne kadar yol almamız gerektiğini görme konularında yardımcı olması için başkalarına ihtiyacımız var."

Öz-değerlendirme katılımcısı, Ruanda, 2012

Kendi sorularınızı tasarlama

Tüm ulusal bağlamlara uyacak tek bir çözüm veya tek bir soru dizisi yoktur. Dolayısıyla aşağıdaki sorular gösterge niteliğindedir ve bazı parlamentolar da gerçekleştirilmiş olan öz-değerlendirme çalışmalarına dayanmaktadır.

Parlamentolar aşağıdaki soruların bazılarını kendi ulusal bağlamlarına uyarlamak isteyebilirler. Önerilen tüm soruları sormak zorunda olmadıkları gibi kendi sorularını da ekleyebilirler.

Kısım B

Sorular

Soru 1 – Kadınların sayıları ve pozisyonları

Tanımı itibarıyla, parlamenter demokrasi parlamentonun temsil ettiği kişileri yansıtan nitelikte olmasını gerektirmektedir. Dolayısıyla kadınların parlamentoya katılımı bir demokrasi hususudur. Her ne kadar dünya genelindeki kadınların siyasi katılım öyküsü giderek gelişen bir konu olsa da, parlamentolarda ne kadar kadın bulunduğu ve yer aldıkları liderlik pozisyonlarının değerlendirilmesi ihtiyacı hala mevcuttur.

- 1.1 Kadınların seçilmesini ve parlamentoda görevlendirilmesini sağlayan faktörler neler?

Kadınların parlamentoya daha fazla katılmasının önündeki engeller neler?

- 1.2 Mevcut temsil düzeyi tatmin edici mi (parlamento üyeleri için; seçmenler için; ulusal ve uluslararası hedeflere göre)?

Kadınların belirli bir sayıda temsilinin sağlanması için hangi mekanizmalar var veya oluşturulabilir?

- 1.3 Geçici bir özel tedbir yoluyla seçilen veya görevlendirilen kadınlar (örn. tahsisli üyelik) erkeklerle açık rekabet yoluyla seçilen diğer kadınlarla aynı şekilde algılanıyor mu?
-

- 1.4 Kadınlar liderlik pozisyonlarının yüzde kaçında bulunuyor?

Parlamentodaki hangi liderlik pozisyonlarında kadınlar bulunuyor?

Liderlik pozisyonları nasıl tahsis ediliyor?

1.5 Kadınların parlamentodaki liderlik pozisyonlarına erişimlerini garanti eden tedbirler mevcut mu?

Varsa bu tedbirler neler?

Yoksa, bu gibi tedbirler alınmalı mı?

Her bir komitenin bir kadın bir erkek eşbaşkanı olabilir mi, olmalı mı?

1.6 Kadınlar ve erkekler tüm komitelerde temsil ediliyor mu?

Kadınlar en çok hangi komitelerde temsil ediliyor?

Kadınlar hangi komitelerde yetersiz düzeyde temsil ediliyor veya hiç edilmiyor?

Komite üyeliğine nasıl karar veriliyor?

Kadınların çıkarlarına ilişkin kalıp yargıları komite üyeliği tarafından pekiştiriliyor mu?

1.7 Parlamentoda çalışan kadınların sayısı ve buldukları liderlik pozisyonlarına ilişkin izleme faaliyetleri nasıl gerçekleştiriliyor?

Eğer özel tahsis edilmiş bir izleme birimi varsa, bu birimin kamuya açık bir şekilde ve düzenli olarak parlamentoya rapor sunması gerekiyor mu?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?

Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?

Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Soru 2 – Mevzuat ve politika çerçevesi

Parlamento, mevzuatın kadınlar veya erkeklere karşı ayrımcılık yapmamasını ve toplumsal cinsiyet eşitliğini desteklemesini sağlama konusunda temel bir role sahiptir. Ulusal düzeyde, bu toplumsal cinsiyet eşitliği yasaları da dahil olmak üzere toplumsal cinsiyete duyarlı yasal çerçeveler uygulanarak sağlanır. Parlamentolar ayrıca toplumsal cinsiyet eşitliğinin desteklenmesinde rol model de olabilirler. Örneğin kendi dahili süreçleri ve kurallarının üyelerinin hiç birine karşı ayrımcılık yapmamasını sağlayabilirler. Ayrıca, toplumsal cinsiyete duyarlı eylem planları ve stratejik planlar da tasarlayabilir ve uygulayabilirler.

Ulusal çerçeve

2.1 Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayan ulusal kanunlar neler?

Ülke anayasası toplumsal cinsiyete ne kadar duyarlı?

Son iki ile beş yıl içinde parlamentonun kabul ettiği toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmeyi amaçlayan en önemli kanunlar nelerdir?

2.2 Toplumsal cinsiyet eşitliği ile alakalı kanunlar parlamentoda nasıl başlatılıyor veya değiştiriliyor?

Bu sürecin iyileştirilmesi gerekiyor mu?

2.3 Toplumsal cinsiyetin hükümet ve parlamento genelinde anaakımlaştırılması için herhangi bir kanun veya politika mevcut mu?

Varsa, bunların parlamentoda uygulanmasını denetlemekten kim veya ne sorumlu?

Yoksa, bu tür bir kanun veya politika gerekli mi?

Parlamento çalışmaları

2.4 Parlamento mevcut ve teklif edilen kanunların Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ne ve diğer uluslararası ve bölgesel toplumsal cinsiyet eşitliği yükümlülüklerine uygunluğunu nasıl sağlıyor?

2.5 Parlamento kanunları kadınlar ve erkekler üzerindeki farklı etkilerini ölçmek üzere bir toplumsal cinsiyet perspektifiyle analiz ediyor mu?

Ediyorsa, bu analizden parlamentoda kim veya ne sorumlu?

Parlamento politikaları ve uygulamaları

2.6

Parlamento kuralları toplumsal cinsiyete duyarlı mı?

Eğer parlamento kuralları bir toplumsal cinsiyet perspektifiyle analiz edilmişse bu analizden kim veya ne sorumlu?du?

2.7

Parlamento toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen genel bir stratejik plana veya eylem planına sahip mi?

Parlamento toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen genel bir stratejik plana veya eylem planına sahip mi?

Değilse, bu tür bir toplumsal cinsiyet eşitliği planı nasıl geliştirilebilir?

2.8

Parlamentoda başka eylem planları var mı?

Varsa, bu planlar toplumsal cinsiyete duyarlı mı? Bu planların izlenmesi ve değerlendirilmesini sağlayan mekanizmalar mevcut mu?

Yoksa, bu planlar nasıl daha toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilebilir?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?

Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?

Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Soru 3 – Toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması

Parlamentolar toplumsal cinsiyet eşitliğinin sistematik olarak ele alınmasını ve kanunlar, politikalar ve bütçelerin etkilerinin toplumsal cinsiyet perspektifiyle incelenmesini sağlamak için mekanizmalara ve uzmanlığa gerek duyarlar. Bu mekanizmalar özel tahsis edilmiş bir parlamento komitesi veya kadın grubu olabilir. Fakat bunlar bir sorumlu kişiler ağı gibi daha az resmi bir yapı da olabilirler. Mekanizma veya yapının biçimi ne olursa olsun, ulusal kadın mekanizmaları ve sivil toplum kadın örgütleri gibi örgütlerle ilişkiler elzemdir.

3.1 Parlamento çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin anaakımlaştırılması için hangi mekanizmalar veya yapılar kullanılıyor?

Örneğin, toplumsal cinsiyet eşitliğine özel tahsis edilmiş bir komite veya parlamento kadın grubu var mı? Toplumsal cinsiyet odak kişileri var mı? Bilgi ve tavsiye sunabilecek özel tahsis edilmiş bir toplumsal cinsiyet masası veya birimi var mı?

Yukarıdaki mekanizmalar veya yapılardan biri veya fazlası kurulmalı mı?

3.2 Parlamento toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılması için hangi araçları üretmiş durumda?

Parlamento mevzuatın toplumsal cinsiyet perspektifinden değerlendirilmesi için kontrol listeleri geliştirmiş mi?

Parlamentonun cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere erişimi var mı, varsa bu veriler nasıl kullanılıyor?

Parlamento çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliği konularının anaakımlaştırılmasında faydalı olduğu kanıtlanmış başka araçlar var mı?

Toplumsal cinsiyetin anaakımlaştırılmasına yeterince kaynak ayrılıyor mu?

3.3 Parlamentoda toplumsal cinsiyet eşitliğinden sorumlu organlar ne kadar etkin?

Bu organlar ulusal kadın mekanizmaları, sivil toplum örgütleri, özel sektör, medya ve diğerleriyle nasıl ilişkiler içinde?

Yeterince yetkileri var mı?

Ne kadar kaynağa sahipler (çalışanlar, toplantı odaları, bütçe vb. bakımından)?

Toplumsal cinsiyeti destekleme konusunda ne gibi değişiklikler yapabildiler?

Parlamento örgütlenmesi içindeki pozisyonları gözden geçirilmeli veya yükseltilmeli mi?

3.4 Eğer bir parlamento kadın grubu varsa, nasıl çalışıyor?

Bu grup nasıl örgütlenmiş? Kararlar nasıl alınıyor?

Grup üyesi olmayanlar bu grubu nasıl algılıyor?

3.5 Toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgilenen birden fazla parlamento organı bulunduğu durumlarda, bunların birbiriyle bağı nasıl?

Aralarında resmi bir koordinasyon mekanizması var mı?

Çalışma ilişkileri etkin mi?

3.6 Toplumsal cinsiyet bütçede ve bütçe denetim sürecinde anaakımlaştırılıyor mu?

Eğer öyleyse, bu süreçte karşılaşılan zorluklar var mı?

Değilse, toplumsal cinsiyet bu süreçte nasıl anaakımlaştırılabilir?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?

Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?

Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Soru 4 –Parlamento kültürü, ortamı ve politikaları

Kadınlar, erkeklere kıyasla parlamentolara daha geç girme eğilimi göstermiştir. Dolayısıyla parlamentoların tesisleri ve prosedürleri genelde erkeklere göre tasarlanmıştır. Bunun olası sonuçlarından biri, parlamento rutini ve altyapısının bazı yönlerinin kadınları ve erkekleri farklı şekillerde etkilemesidir. Parlamento üyelerinin kurumlarının yazılı ve yazılı olmayan kurallarına ve normlarına uymaları beklenir. Bunlar parlamento kültürü haline gelir ve üyelerin işlerini yaparken rahat hissettikleri (veya hissedemedikleri) bir ortam yaratır. Bu kültüre uyum sağlamak özellikle üyelerin parlamentoya ilk girdikleri zaman zor olabilir.

- 4.1 Genel anlamda, toplumsal cinsiyet eşitliği parlamentoda nasıl algılanıyor?

Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin anlayışın ve desteğin geliştirilmesi için alınmış tedbirler var mı?

Parlamentoda toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin desteğin artırılması için ne gibi (başka) tedbirler faydalı olabilir?

- 4.2 Parlamento kültürünü toplumsal cinsiyet açısından nasıl tanımlarsınız (dil, adetler, kıyafet yönetmeliği): Toplumsal cinsiyete duyarlı mı, toplumsal cinsiyeti gözetmiyor mu yoksa toplumsal cinsiyet körü mü?
-

- 4.3 Parlamentodaki kadınlara ilişkin ayrımcı ve aşağılayıcı kalıp yargılar var mı?

Parlamento binası hiç toplumsal cinsiyet perspektifi ile gözden geçirilmiş mi?

- 4.4 Sunulan hizmetler ağırlıklı olarak kadınlar tarafından ihtiyaç duyulan hizmetleri kapsıyor mu?

Sunulan hizmetler ağırlıklı olarak kadınlar tarafından ihtiyaç duyulan hizmetleri kapsıyor mu?

Parlamento binası orada çalışan kadınlar ve erkeklerin ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor?

Parlamento çocuk bakım tesisleri sunuyor mu?

Parlamento binası bebeği veya küçük çocuğu olan milletvekillerinin ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor? Örneğin, emziren anneler için özel odalar, çocuk bakım merkezi veya bir aile odası var mı?

Parlamentoda bu tür bir altyapı bulunması ne kadar önemli?

4.5 Parlamentoadaki alışma koşulları milletvekillerinin iş ve aile yükümlölüklerini dengelemelerine imkan tanıyor mu?

Oturum süreleri milletvekillerinin aileleri ile yeterince zaman geçirmesine imkan tanıyor mu?

Milletvekillerine yeterince ebeveyn, analık veya babalık izni veriliyor mu?

Üyeler ebeveyn, analık veya babalık iznindeyken sahip oldukları oya ne oluyor?

4.6 Parlamento tesisler ve sembolik atıflar açısından toplumsal cinsiyete duyarlı bir çalışma ortamı olarak değerlendirilebilir mi?

Parlamentoda ofis alanı ve ekipman tahsisini belirleyen kriterler neler?

Binadaki odaların isimleri hem kadın hem erkek liderler ve tarihi kişilerin isimlerini yansıtıyor mu?

Bu bağlamda karar verme sorumluluğu kime ait?

Binada yer alan sanat eserleri hem kadın hem erkek sanatçılardan mı alınmış?

4.7 Parlamento alışma ortamının ayrımcılık, cinsiyetçilik ve tacizden uzak olmasını sağlamayı amaçlayan politikalara sahip mi?

Etik kurallar var mı? Bu kurallar parlamentoda uygun davranışların sergilenmesini sağlamak için etkin bir şekilde kullanılıyor mu?

Etik kurallar nasıl toplumsal cinsiyete daha duyarlı hale getirilebilir?

Tacizle mücadele politikası ve taciz ve ayrımcılık şikayetlerinin ele alınması için bir mekanizma mevcut mu? Şikayetler etkin ve verimli bir şekilde çözümlenmiş mi?

Ayrımcılıkla mücadele politikası var mı?

Seyahat imkanlarının parlamento üyeleri arasında tahsisini hangi kriterler belirliyor?

Bunların kadın ve erkek parlamenterler arasında hakkaniyetle dağıtıldığı yönünde bir fikir birliği var mı? Yoksa, hakkaniyetli dağıtımı engelleyen ne?

4.8 Parlamentonun iletişimi (veya medya) ve kamuya ulaşma politikaları toplumsal cinsiyete duyarlı mı, toplumsal cinsiyeti gözetmiyor mu yoksa toplumsal cinsiyet körü mü?

Bu politikalar parlamentonun toplumsal cinsiyet eşitliği alanındaki çalışmalarını nasıl daha iyi yansıtabilir ve görünür kılabilir?

Parlamentonun hazırladığı iletişim materyalleri toplumsal cinsiyet perspektifi ile hiç incelenmiş mi ya da denetlenmiş mi? Bu inceleme sosyal medyadaki iletişim faaliyetlerini kapsamış mı?

Parlamentoda düzenlenen kamuya açık etkinliklere kadınlar ve erkekler eşit sayıda katılıyor mu?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?

Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?

Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Soru 5 – Sorumluluğun erkeklerle paylaşılması

Çoğu toplumda, hem kadınlar hem de erkekler toplumsal cinsiyet eşitsizliğini sürdüren sosyal normlara meydan okumanın öneminin giderek daha çok farkına varmaktadırlar. Buna ek olarak, aynı konuya ilişkin daha genç erkekler arasında artan farkındalık, toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kadınlar ve erkekler arasında daha güçlü ortaklıklar kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Toplumsal cinsiyet eşitliği kadınların ve erkeklerin desteği ve katılımı olmadan gerçekleştirilemez. Ayrıca, sosyal ve ekonomik kalkınmanın tüm eşitsizlik türlerinin ortadan kaldırılmasına dayandığı giderek daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Parlamenterler seçmenlerinin artık kadınların siyasi alandaki yokluğunu kabul etmediklerini anlamaktadırlar.

- 5.1 Toplumsal cinsiyet eşitliğinin erkekleri de ilgilendirdiği ve onların da sorumluluğunun bir parçası olduğu anlaşılıyor mu?

Erkek parlamenterler toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin yasama çalışmasının başlatılması veya eş-desteklenmesinde rol almış mı?

Erkekleri bu tür konuları ele alma konusunda genelde motive eden faktörler neler?

- 5.2 Erkek parlamenterler toplumsal cinsiyet eşitliği açısından kamu önünde bir duruş sergiliyorlar mı ve sergiliyorlarsa kamuya açık olarak destekleme eğiliminde oldukları belirli konular neler?

Toplumsal cinsiyet eşitliğiyle ilgili tartışmalarda erkekler ne kadar düzenli olarak söz alıyorlar?

Erkek parlamenterler seçmenlerinin toplumsal cinsiyet eşitliği konularındaki endişelerini ne kadar sıklıkla dile getiriyorlar?

- 5.3 Kadınlar erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği konularına katılımları ve katkılarına ne kadar açıklar?

- 5.4 Kadın ve erkek milletvekilleri parlamentodaki toplumsal cinsiyet eşitliği ile ilgili komitelerin liderliğini paylaşabilir mi ve paylaşmalı mı?

5.5 Kadın ve erkek parlamenterlere sunulan profesyonel gelişim veya eğitim imkanları var mı? Bunlar toplumsal cinsiyet eşitliği konulardaki seminerleri kapsıyor mu?

Toplumsal cinsiyet eşitliği veya toplumsal cinsiyetin anaakımlaşırılmasına yönelik çalışma gezileri veya uluslararası delegasyonlara erkekler dahil ediliyor mu?

5.4 Parlamento toplumsal cinsiyet ortaklığı açısından bir rol model olarak değeriendirilebilir mi?

Evetse, bu ortaklık neden başarılı oldu?

Hayırsa, bu ortaklık nasıl güçlendirilebilir?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?
Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?
Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Soru 6 – Siyasi partiler

Siyasi partiler genellikle parlamentolara kıyasla toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda daha az şeffaf- ve dolayısıyla daha az hesap verebilir- olarak görülmektedir. Bununla beraber, siyasi partiler giderek daha fazla siyasi örgütlenmenin baskın formu ve parlamento üyelerinin seçilmesindeki temel araç haline gelmektedir. Siyasette toplumsal cinsiyet eşitliği konusunun siyasi partiler tarafından aynı ciddiyetle ele alınması gerekmektedir.

- 6.1 Bir siyasi partinin toplumsal cinsiyete duyarlı olarak tanımlanmasını sağlayan faktörler nelerdir?

Genel anlamda, parlamentoda şu anda temsil edilen siyasi partiler toplumsal cinsiyete duyarlı olarak nitelendirilebilir mi?

- 6.2 Siyasi partilerin kadın üye sayısını artırmaları için bir ihtiyaç var mı?

Varsa, bu nasıl yapılmalı?

Siyasi partilerin yönetim yapısında toplumsal cinsiyet kotaları uygulanıyor mu?

- 6.3 Siyasi partilerin çalışma düzenlemeleri ve uygulamaları (toplantı saatleri, dahili kurallar ve liderliğe terfi süreçleri gibi) kadınların katılımını teşvik ediyor mu?

Ediyorsa, vurgulanabilecek iyi uygulama örnekleri neler?

Etmiyorsa, bu düzenlemeler nasıl iyileştirilmeli?

- 6.4 Siyasi partiler toplumsal cinsiyet politikalarını nasıl geliştiriyor?

Örneğin parti içinde bir kadın grubu veya toplumsal cinsiyet eşitliği çalışma grubu veya komitesi var mı?

- 6.5 Toplumsal cinsiyet eşitliği konuları siyasi parti platformunda ne kadar ön planda?

6.6 Siyasi partiler toplumsal cinsiyet taahhütlerini seçmenleriyle paylaşıyorlar mı?

Evetse, nasıl?

6.7 Siyasi parti temsilcileri toplumsal cinsiyet kalıp yargıları kullanıyorlar mı?

Evetse, bu uygulamalarla dahili olarak nasıl ilgileniliyor?

6.8 Geçerliyse, parlamento parti grupları toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları ve mevzuatını nasıl etkiliyor veya teklif ediyor?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?
Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?
Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Question 7 – Parliamentary staff

Parlamento aynı zamanda daireler, komiteler ve bireysel üyeleri destekleyen pek çok profesyonel açısından da bir işyeridir. Pek çok parlamentoda, çalışanların çalışma koşulları hükümet çalışanlarının koşullarına benzer veya aynıdır ve parlamenterlerin çalışma koşullarından farklıdır. Ancak, parlamento oturum halinde olduğunda, parlamento çalışanları genellikle hükümet çalışanlarından ziyade parlamenterler ile aynı çalışma saatlerine sahip olur. Bu anlamda, parlamento çalışanları açısından geçerli olan politikaların incelenmesi faydalı olacaktır.

7.1 Parlamento idaresinde çalışan kişilerin sayısında toplumsal cinsiyet açısında denge var mı?

Varsa, bu dengenin sağlanması için özel tedbirler uygulanmış mı?

Yoksa, bu dengesizliğin düzeltilmesi için özel tedbirler uygulanmalı mı?

Parlamento hizmetleri veya birimleri arasında toplumsal cinsiyet yapısı açısından eşitsizlikler var mı?

İşe alım panellerinin oluşturulmasından kim sorumlu? Bu paneller oluşturulurken toplumsal cinsiyet gerekleri uygulanıyor mu?

7.2 İdarenin kıdemli çalışanları arasında kadınlar ve erkekler eşit düzeyde temsil ediliyor mu?

Hangi departmanlar veya birimlerin başında kadınlar var?

7.3 Parlamento idaresinin işyerinin ayrımcılık, cinsiyetçilik ve tacizden uzak olmasını sağlamayı amaçlayan politikaları var mı?

Tacizle mücadele politikası ve taciz ve ayrımcılık şikayetlerinin ele alınması için bir mekanizma mevcut mu? Şikayetler etkin ve verimli bir şekilde çözümlenmiş mi?

Ayrımcılıkla mücadele politikası var mı?

Eşit ücret politikası var mı? Varsa, kadın ve erkek çalışanlar arasında ayrımcılık yapılmamasını sağlamak için hangi mekanizmalar mevcut?

7.4 Kadınlar ve erkekler için eşit gelişim imkanları mevcut mu?

7.5 Parlamantonun çalışma koşulları çalışanların işleri ve aileleri arasında denge kurmalarına imkan tanıyor mu?

Çalışanların ebeveyn, analık ve babalık izni hakları yeterli görülüyor mu?

Bakmakla yükümlü oldukları kişiler bulunan çalışanlara çocuk ve yaşlı bakımı giderleri için mali destek sağlanıyor mu?

Çalışanlara uzun parlamento oturumları için nasıl ödeme/ücret sağlanıyor?

7.6 Parlamento binası bebeği veya küçük çocuğu olan milletvekillerinin ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor?

Çalışanlar mevcut olan emziren anneler için özel odalar, çocuk bakım merkezleri veya aile odalarından faydalanabiliyor mu?

Parlamento çocuk bakım tesisleri sunuyor mu?

7.7 Parlamento idaresi çalışanları arasında toplumsal cinsiyet eşitliği uzmanları var mı?

Uzmanlaşmış çalışanlar tüm milletvekillerine mi yoksa bir parlamento komitesi gibi özel tahsis edilmiş bir yapıya mı hizmet sunuyorlar?

Toplumsal cinsiyetten sorumlu çalışanlar parlamentoda nasıl algılanıyor?

Uzmanlaşmış çalışanların sekreterlikteki diğer çalışanlarla aynı bilgilere erişimleri var mı?

Bu kişiler tüm mevzuata ilişkin uzman tavsiyesi sunabiliyorlar mı?

7.8 Toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine çalışan parlamento çalışanlarına sunulan profesyonel gelişim imkanları var mı?

Bunlar tüm kadın ve erkek çalışanlara sunuluyor mu?

Çalışanların performans değerlendirmeleri toplumsal cinsiyetle alakalı hedefler içeriyor mu?

Özet

Yukarıda sağlanan en büyük ilerleme ne olmuştur?

Devam etmekte olan en önemli eksiklik nedir?

Bu eksikliğin giderilmesi için ne gerekir?

Faydalı PAB kaynakları

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar; İyi Uygulamalara İlişkin Küresel bir İnceleme (2011)

<http://www.ipu.org/pdf/publications/gsp11-e.pdf>

Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı (2012)

<http://www.ipu.org/pdf/publications/action-gender-e.pdf>

Parlamentonun Değerlendirilmesi: Parlamentolar için Öz-Değerlendirme Aracı (2008)

<http://www.ipu.org/PDF/publications/self-e.pdf>

Parlamentodaki Kadınlar: Yılın Özeti (yıllık)

<http://www.ipu.org/english/perdcls.htm#wmn-year>

Parlamentodaki kadınlara ilişkin PAB istatistikleri

Küresel ve bölgesel ortalama değerler: <http://www.ipu.org/wmn-e/world.htm>

Ülke verileri: <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>

Toplumsal cinsiyet^a

Kadın ve erkek olmakla ilişkilendirilen toplumsal roller ve kadınlar, erkekler, kız ve erkek çocukları arasındaki ilişkiler hakkındaki toplumsal kalıplar. Bu kalıplar ve ilişkiler toplumsal olarak yapılandırılır ve sosyalleşme sürecinde öğrenilir. Toplumsal cinsiyet kavramı; kadınlar ve erkeklerden beklenen davranışları, karakter özelliklerini ve becerileri de içerir. Bu kavram; toplumsal analiz için kullanıldığında toplumsal olarak yapılandırılmış rolleri açığa çıkarır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet aynı anlama gelmez. Cinsiyet, biyolojik farklılıklarla ilişkiliyken toplumsal cinsiyet, toplumsal farklılıklara atıfta bulunur. Toplumsal cinsiyet kimliği, roller ve ilişkiler toplum tarafından belirlendiğinden dolayı toplumsal cinsiyet anlayışı değiştirilebilir.

Toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma^a

Yasal mevzuat, politikalar veya programlar da dahil olmak üzere planlanan herhangi bir eylemin tüm düzeylerde ve bütün alanlarda kadınlar ve erkekler üzerindeki etkisini hesaba katma ve değerlendirme süreci. Bu kavram; toplumsal cinsiyete ilişkin meseleleri geniş kapsamlı politika ve program kararlarının, kurumsal yapıların ve kaynak tahsisinin merkezine yerleştirme stratejileri olarak da anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitliğini parlamento çalışmalarında anaakımlaştırma faaliyetleri; hem erkeklerin hem de kadınların ihtiyaç ve çıkarlarına yönelik politikaların etkili bir şekilde uygulanmasına ve denetlenmesine katkıda bulunmalıdır.

Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme^a

Bütçe sürecinin tamamının dönüştürmeyi ve ekonomik politikaları oluşturma sürecinde toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırmayı amaçlayan yaklaşım. Toplumsal cinsiyet bütçeleme, sadece kadınlara yönelik harcamalara kalemlerini içermez; bütçenin tamamının toplumsal cinsiyet açısından analizini de gerektirir. Hem kadınların hem de erkeklerin ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlamak amacıyla, güvenlik, sağlık, eğitim, kamu işleri vb. alanlar da dahil olmak üzere tüm bütçe tahsisleri ve bunların etkileri analiz edilir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı parlamento^a

Yapılarında, faaliyetlerinde, yöntemlerinde ve çalışmalarında hem kadınların hem de erkeklerin çıkar ve ihtiyaçlarına cevap verebilen bir parlamen-

Tanımlar

BM/OSAGI, UNDP

ve UNESCO'dan

alınmıştır.

Alıntılanan

kaynak: UNDP,

Quick Entry Points

to Women's

Empowerment

and Gender

Equality in

Democratic

Governance

Clusters, New

York, 2007 ve

IPU, Equality in

Politics: A Survey of

Women and Men in

Parliaments, Cenevre,

2008.

todur. Toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolar; kadınların tam katılımı önündeki engelleri kaldırır ve toplumun geneline örnek olur.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

Bir toplum ya da kültürdeki beklentiler ve toplumsal cinsiyet rolleri nedeniyle bir kişiye yöneltilen ve bir çeşit güç (örneğin şiddet, tehdit, zorlama, manipülasyon, kandırma, kültürel beklentiler, silah ya da ekonomik koşullar vb.) kullanarak ya da güç kullanma tehdidiyle gerçekleştirilen fiziksel veya zihinsel eylemler ya da toplumsal istismar (cinsel şiddet de dahil). Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle karşılaşan bir kişinin tercih şansı yoktur: Reddetme ya da ciddi toplumsal, fiziksel ya da psikolojik sonuçlarla karşı karşıya kalmadan diğer seçeneklere başvurma olanağı bulunmaz. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet türlerinden bazıları şunlardır: cinsel şiddet, cinsel istismar, cinsel taciz, cinsel sömürü, erken evlilik ya da zorla evlendirme, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, mahrum bırakma (örneğin eğitim, yiyecek ya da özgürlük vb.) ve kadın sünneti.

Toplumsal cinsiyet körlüğü

Toplumsal cinsiyet körlüğü, önemli olduğu yerlerde toplumsal cinsiyete dayanan farklılıkları belirlememe ve tanımlamama davranışını ifade eder.

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeme

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeme, toplumsal cinsiyete ilişkin her türlü referansı veya toplumsal cinsiyetin etkilerini ortadan kaldırır (nötr hale getirir). Örneğin toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir dil, toplumsal cinsiyet belirten meslek unvanları yerine (kadın polis, erkek itfaiyeci, hostes, reis) toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen unvanların (polis görevlisi, itfaiyeci, uçuş görevlisi ve başkan) kullanılmasını teşvik eder.

Toplumsal cinsiyete duyarlılık

Toplumsal cinsiyete duyarlılık, erkekler ve kadınlar ile erkek ve kız çocukları üzerindeki farklı etkilerini dikkate alan politika ve süreçleri tanımlamak için kullanılır.

a) Tanım BM
Kadın Birimi
Kadına Yönelik
Şiddetin
Durdurulması
için Sanal Bilgi
Merkezi'nden
uyarlanarak
alınmıştır. Son
erişim: 30 Eylül
2015.

Teşekkür

Bu araç Dr. Sonia Palmieri ve Parlamentolar Arası Birlik (PAB) tarafından geliştirilmiştir.

Büyük ölçüde PAB'nin daha önceden hazırladığı Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar; İyi Uygulamalara İlişkin Küresel bir İnceleme (2011), Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar için Eylem Planı (2012) ve Parlamentonun Değerlendirilmesi: Parlametolar için Öz-Değerlendirme Aracı (2008) gibi yayınlarına dayanmaktadır. Bu yayınlar çok sayıda ülkede parlamentolarda öz-değerlendirme gerçekleştirmek için kullanılmıştır.

Bu aracın geliştirilmesinde ayrıca Bangladeş (2012), Şili (2012), Ruanda (2012), İsveç (2010), Türkiye (2012), ve Uganda (2012) parlamentolarında gerçekleştirilen öz-değerlendirme deneyimlerinden de yararlanılmıştır. Bunlara ek olarak, Afrika ve Latin Amerika'da düzenlenen bölgesel toplumsal cinsiyete duyarlı parlamentolar seminerleri de ulusal düzeyde izleme eylemlerine ilham vermiş ve bu eylemlerin bazıları bu araca bilgi sağlamıştır. PAB katılım sağlayan parlamenterlere, parlamento çalışanlarına ve ortaklara, bu değerlendirmeler ve bölgesel seminerlere karşı göstermiş oldukları yapıcı yaklaşım için minnettardır.

Sağladıkları finansal destek için Global Affairs Canada, Irish Aid, İsveç Uluslararası Kalkınma İşbirliği Ajansı (SIDA) ve ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı'na (USAID) teşekkürlerimizi sunarız.

Inter-Parliamentary Union

For democracy. For everyone.

 +41 22 919 41 50
 +41 22 919 41 60
 postbox@ipu.org

Chemin du Pommier 5
Case postale 330
1218 Le Grand-Saconnex
Geneva – Switzerland
www.ipu.org